

УДК 331.52

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ РОБОТОДАВЦІВ

Аксьонова Ірина Вікторівна, к.е.н., доц. кафедри статистики та
економічного прогнозування ХНЕУ ім. С. Кузнеця
email: ivaksonova@mail.ru

Регулювання молодіжної зайнятості займає важливе місце у соціально-економічному розвитку будь-якої держави, особливо в тих умовах, коли стоїть завдання досягнути стійкого, довготривалого піднесення в усіх сферах суспільного життя. Залучення молоді до розвитку економіки та інших галузей суспільного виробництва – це шлях до забезпечення гідного існування не лише окремої людини, а й усієї держави. Для України такий шлях є важливим стратегічним параметром, оскільки він може забезпечити економічне зростання країни.

Розглянемо основні тенденції та проблеми, які стосуються зайнятості та працевлаштування молоді, і її місце на ринку праці України.

Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [3] до молоді відносять громадян України віком від 15 до 35 років. Стратегією державної молодіжної політики до 2020 року [7] передбачено до 2015 року знизити офіційний критерій молоді з 35 до 28 років. За європейськими стандартами [5] вік молоді обмежується 24 роками.

Оскільки випускники ВНЗ III-IV рівня акредитації (особи переважно у віці 20-24 роки) є частиною осіб молодого віку (на 1 січня 2013 року їх питома вага серед молоді складала 24% [6]), то в даному дослідженні зробимо акцент на працевлаштування молоді як демографічного контингенту населення та її частини – випускників ВНЗ.

В Україні в динаміці за 2000/01-2008/09 навчальні роки, спостерігалось постійне збільшення кількості ВНЗ III-IV рівнів акредитації, потім з 2009/10 по 2012/13 роки було незначне зменшення, але в цілому за весь період з 2000 по

2012 роки кількість ВНЗ зазначеного рівня акредитації збільшувалось в середньому на 2 заклади щорічно (на 19 закладів у 2012/13 році порівняно з 2000/01 роком). Чисельність випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації за цей період підвищилось на 247,1 тис. осіб або в 1,9 рази і склала на початок 2012/13 навчального року – 520,7 тис. осіб. При цьому чисельність студентів у розрахунку на 10000 осіб населення склала 400 осіб [6]. Якщо порівняти кількісні дані розвитку сфери вищої освіти з країнами Європи за 2010 рік, то можна відмітити, що на той час в Україні проживало 45,9 млн. осіб, існувало 2,5 млн. студентів та функціонувало 861 ВНЗ [6], тоді як, наприклад, в Іспанії з 46 млн. осіб населення налічувалося 1,5 млн. студентів, які навчалися у 60 університетах, у Великобританії – 62 млн. осіб населення, 3 млн. студентів, 166 університетів та коледжів, у Франції – 64 млн. осіб населення, 2,3 млн. студентів та 100 ВНЗ. [4].

Все це свідчить про те, що в Україні склалися такі тенденції розвитку вищої освіти, які передбачають, як вважають спеціалісти [1], скорочення чисельності ВНЗ III-IV рівнів акредитації, особливо приватних, де рівень підготовки фахівців дещо нижче, ніж у державних; підвищення престижності робочих та технічних спеціальностей; зниження диспропорцій між підготовкою фахівців і попитом на них на ринку праці, оскільки при формуванні плану набору абітурієнтів, ВНЗ виходять із міркувань збереження кількості студентів та викладачів, а необхідно також враховувати подальшу реалізацію випускниками здобутих ними компетенцій на ринку праці з урахуванням потреб роботодавців.

Так, дослідження, проведене компанією Research & Branding Group у 2011 році показали, що кожен другий житель України (50%) вважає, що при виборі ВНЗ для вступу слід враховувати можливість подальшого працевлаштування, 45% українців як фактор, що впливає на вибір ВНЗ, назвали можливості батьків. Третина українців (35%) при виборі ВНЗ звертають увагу на його престиж і прибутковість. Лише кожен четвертий житель країни (24%),

вибираючи ВНЗ, враховує інтерес до певного виду діяльності, а кожен п'ятий (20%) – покликання [8].

Якщо ж проаналізувати рівень безробіття (за методологією МОП) за віковими групами (табл. 1 [6]), то бачимо, що найвищий рівень спостерігається серед молоді віком 15-24 роки (на рівні від 13 до 19%).

Таблиця 1

Економічна активність населення (за методологією МОП) за віковими групами

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Безробітне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	1906,7	1600,8	1515,0	1417,6	1425,1	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2
в тому числі випускники ВНЗ, %	18,0	16,3	17,0	17,4	18,3	14,1	16,2	18,7	17,1
Рівень безробіття у віці 15-70 років, %	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9	7,5
в тому числі за віковими групами, %:									
15-24	15,7	14,9	14,1	12,5	13,3	17,8	17,4	18,6	17,3
25-29	9,3	7,6	7,3	6,9	7,0	10,4	9,9	9,2	9,5
30-39	8,4	6,7	6,2	5,8	5,3	8,2	7,8	7,3	6,7
40-49	7,9	6,5	6,0	5,7	6,1	8,0	6,8	6,4	6,2
50-59	6,1	4,9	4,7	4,7	4,0	5,8	5,3	5,1	5,3
60-70	0,6	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
Рівень економічної активності у віці 15-24 роки, % до загальної кількості населення відповідної вікової групи	40,2	40,2	40,8	41,8	43,0	41,9	40,5	41,7	40,7
Рівень зайнятості у віці 15-24 роки, %	33,9	34,2	35,1	36,6	37,3	34,5	33,5	33,9	33,7

Дані табл. 1 свідчать, що економічна активність студентської молоді зростає. Але, рівень безробіття серед молоді віком 15-24 роки є вищим за середній рівень безробіття у країні. Так, у 2012 році, серед людей у віці 15-24 роки шукали, проте не могли знайти роботу 17,3%, а серед населення загалом рівень безробіття становив 7,5%. У той же час, доля безробітної молоді у віці 15-24 роки (за методологією МОП) перевищує аналогічний показник серед зареєстрованих безробітних (3,4% у 2012 році [6]). Отже, багато випускників не зареєстровані в Державній службі зайнятості, що підтверджує відсутність зв'язку між складовими системи працевлаштування випускників навчальних закладів. Все це приводить до того, що термін безробіття молоді зростає, а, отже, руйнуються професійні компетентності. До того ж молоді люди розраховують на допомогу держави, батьків, а це знижує мотивацію до праці.

Обсяги безробіття значною мірою різняться за віковими групами. Так, рівень безробіття вікової групи 15-24 роки, до якої і належать випускники ВНЗ, має тенденцію до підвищення і становить у 2012 році 17,3%, тоді як рівень безробіття у більш старших вікових групах (25-29, 30-39 років) становить лише 9,5 та 6,7%. Це ще раз підтверджує наявність проблем у працевлаштуванні саме осіб віком до 24 років, оскільки вони ще навчаються і не мають стійких конкурентних переваг на ринку праці. Слід також зазначити, що доля осіб віком 15-24 роки серед осіб віком 15-35 років на початок 2013 року складає досить значну частину – 41% [6].

Аналіз безробіття серед осіб віком 20-24 роки, тобто випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації, табл. 2 [6] показав, що найбільша кількість зареєстрованих безробітних серед випускників з вищою освітою спостерігалася у 2008 році, коли почалася економічна криза. Потім рівень безробіття у віці 20-24 роки почав знижуватися (окрім 2010 року) і у 2012 році становив 12,6%, тобто у 2012 році серед випускників з вищою освітою безробітними було майже 13%. Отже, 13% фахівців є незатребуваними на ринку праці і це тільки зареєстровані особи.

Безробіття серед випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Чисельність випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	505,2	527,3	543,7	529,8	520,7
Кількість зареєстрованих безробітних у віці 20-24 роки, тис. осіб.	100,5	66,5	76,3	63,7	65,4
Рівень безробіття серед випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації, %	19,9	12,6	14,0	12,0	12,6
Доля не працевлаштованої молоді у віці 20-24 роки серед усього безробітного населення у віці 15-70 років, %	7,1	3,4	4,3	3,7	3,9

Ситуація із реальним працевлаштуванням випускників ВНЗ є неоднозначною, оскільки серед ВНЗ поширена практика, коли випускниками, що навчалися за кошти держбюджету, надаються недостовірні довідки про працевлаштування. У зв'язку з цим, для об'єктивного аналізу стану працевлаштування випускників ВНЗ, експертною групою, куди входили компанії-роботодавці, агенції з підбору персоналу та університетські центри кар'єри [2] було проведено опитування самих випускників за напрямками підготовки: бізнес/економіка, право, інженерно-технічні спеціальності, інформаційні технології, архітектура/будівництво, щодо їхнього досвіду працевлаштування. Результати опитування станом на початок 2013 року наступні:

близько 17% випускників ніколи не мали постійної роботи тривалістю більше 6 місяців;

найбільш затребуваними на ринку праці є фахівці з інформаційних технологій та інженерно-технічних спеціальностей (на час опитування роботу з них мали 81% та 79% відповідно);

працевлаштування випускників має тенденцію до зниження. Так, на початок 2013 року працювали 83% випускників 2008 року, 88% - 2009 року, 80% - 2010 року, 80% - 2011 року та лише 63% - 2012 року. Ніколи не працювали і не мають досвіду роботи 5% випускників 2008-2009 років, 12-13% випускників 2010-2011 років та 31% - випускники 2012 року.

Оскільки опитуванням були охоплені найбільш привабливі на ринку праці спеціальності, то, можна зробити висновок, що серед інших спеціальностей та напрямів підготовки (гуманітарії, педагоги, медики тощо) ситуація із працевлаштуванням може бути ще гіршою.

За даними Державної служби статистики України [6] було розраховано співвідношення пропозиції та попиту випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації, яке показало, що пропозиція фахівців, випущених навчальними закладами III-IV рівнів акредитації перевищує реальний попит на них з боку роботодавців у 2012 році майже у 28 разів. Це призводить до використання випускників не за профілем їхньої підготовки. Крім того, навантаження на десять вільних робочих місць (вакантну посаду) підвищується і залишається також досить високим (36 осіб на 10 вільних місць) [6], що теж негативно впливає на можливість працевлаштування випускників ВНЗ.

Крім того, як зазначають фахівці [1] вплив фінансово-економічної кризи на зміни потреб ринку праці та вплив цих змін на працевлаштування випускників ВНЗ веде до того, що знижується кількість вакансій у виробничому секторі економіки, настає нагальна потреба перекваліфікації фахівців минулих років випуску, ринок праці є ринком покупця (роботодавця), посилюється диференціація оплати праці випускників ВНЗ різних років випуску. Все це ще раз підтверджує наявність та актуальність проблеми працевлаштування молоді, яку необхідно вирішувати шляхом тісної співпраці держави, ВНЗ та роботодавців.

Література:

1. Бронська А. Тенденції працевлаштування випускників вищої школи в кризових умовах розвитку економіки України // Нова педагогічна думка: наук.-метод. журн. - 2012. - № 1, ч. 1(Матеріали X Міжнародної науково-методичної конференції "Європейський простір вищої освіти як основа розвитку суспільства знань"). - С. 197-200.
2. Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: vk.com/doc-43737716_226010265?dl=70a683e7ceded68cc0
3. Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». - [Електронний ресурс] - Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12
4. Носова О.В., Маковоз О.С. Конкурентоспроможність підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці// Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. - Херсон: Видавництво ХДУ – 2010. - Вип. 3. – С. 100.
5. Президент затвердив зниження віку української молоді з 35 до 28 років. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: chernivtsi.comments.ua/news/2013/09/30/121246.html.
6. Сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
7. Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2020 року Державної служби молоді та спорту України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.sms.lugansk.ua/node/21389
8. Українські абітурієнти вибирають вуз заради працевлаштування// 15 серпня 2011 р.- [Електронний ресурс] - Режим доступу: vkurse.ua/ua/educations/vybirayut-vuzradi-trudoustroystva.html